

קולאז' ירושלמי | מגוון של זהויות

מערך שיעור מבוסס על תערוכת "אנחנו כאן"

כתבה : עינבר בלוזר שלם

רקע:

"אנחנו כאן", עבודתם של היוצרים ירון שטיינברג ויאיר מוס הינה פוטומונטאז', פסיפס צילומי סטיילס ווידאו של מגוון דמויות, נופים ואתרים ירושלמים. כולם יחד התכנסו למסר אחד, בשלהי קיץ 2014, המשותף לרבים מתושביה של העיר, שכולנו כאן כדי להישאר, חמושים באהבה וסובלנות זועקים את קולה של התקווה.

סרטון הוידאו (1.2 דקות) **כאן** בערכה : סט כרזות של הדמויות להדפסה וכן תצוגה דיגיטלית

התערוכה כולה בנויה בצורת קולאז': [יצירה דו-ממדית בעלת אפקט פיסולי]. הוא מאפשר עירוב תחומים מובהק בין האמנות לבין המציאות.

עבודת הקולאז' מאפשרת לנו גם לבטא את רעיון הזמן, מציאות המבוססת על שכבות שכבות של תקופות חיים שונות מנקודות מבט שונות, סיפורה של ירושלים.

מחנכים יקרים,

תערוכה זו מהווה פלטפורמה המזמנת שיח פתוח ומעמיק על המגוון הרחב המצוי בעיר, על הפסיפס הייחודי - החיבורים והשילובים הנדירים המצויים כאן, בבירת ישראל, על האחריות למיעוטים הדתיים והאתנטיים החיים בה ועוד.

מבוא למורה |

סדרת השיעורים 'אנחנו כאן' תאפשר דרך כלים אומנותיים לבחון את פסיפס הזהויות המרכיבות את העיר ירושלים, על תושביה ואתריה בדגש על אוכלוסיות דתיות שונות. כמות השיעורים ואורכם, תקבע על ידכם, בהתאם לאוכלוסיית היעד (הטרגונויות הכיתה/קבוצה, רמת מוטיבציה, גיל, מגורים, שפה), הציוד והמשאבים הקיימים. באופן מיטבי ידרש מקרן לסרטון ולמצגת, לוח מחיק, חומרי יצירה (תמונות של העיר, דבק, מספריים, דפים).

אמקד מערך זה לחטיבת ביניים ממלכתית בירושלים. כחלק משנת הלימודים המוקדשת לעיר.

מטרות |

- הלומדים ירכשו ידע על ירושלים בעבר ובהווה;
 - הלומדים יבחנו וישוו בין ההיסטוריה של העיר והמציאות העכשווית;
 - לבסוף, הלומדים ידעו ליצור קולאז' ירושלמי אישי מנקודת מבט הבוחנת מרקם בין דתי-תרבותי בעיר.
- תהליך זה יצור הכרות מעמיקה יותר עם העיר והפסיפס האנושי, תרבותי ודתי הקיימים בה ויעודד פיתוח חשיבה, רגש ועמדה עצמאית אודותיה.

מהלך הסדרה |

❖ פתיח :

- נפתח את השיעור עם ההקרנה הראשונה של הסרטון בכדי ליצור עניין והקשבה כמעין טקס מעבר בין הפסקה לשיעור, חוץ לפניים. [סרטון התערוכה יוקרן מספר פעמים במהלך השיעור].
- לפני ההקרנה השנייה נבקש מהלומדים לרשום את הידע אותו הם מזהים מתוך הסרט (אתרים, דמויות מייצגות אוכלוסיות/מגזרים).

❖ הקנייה :

- מושגי יסוד נספח א': נערוך תיאום ציפיות עם הלומדים, נציג את הנושא והמושגים המרכזיים ונמשיך ללימוד, להעמקה והקניית ידע.
- נרשום על הלוח את תשובות הלומדים באשר לידע אותו זיהו בסרטון וננסה להכניסו תחת קטגוריות משותפות. לדוגמה: מאפייני הדמויות (דת, מגדר, גיל, עדה), אתרים (הרכבת הקלה, שוק מחנה יהודה, כנסיות, מסגדים, גשר המיתרים) וכו'.
- נעבור על תשובות הלומדים ונוסיף ידע כדי לוודא שכלל הלומדים בנקודת פתיחה משותפת לשיח.
- מומלץ להמשיג גם בראי היסטורי, כדוגמת השוק שהוקם בתקופת השלטון העותמני, תוך שילוב ידע הלומדים. מהלך זה ידגיש את העושר והגיוון מחד ואת המורכבות מאידך: סוגי האוכלוסיות ומקומן בעיר לאורך ההיסטוריה; בתי תפילה ואנשי דת בהווה ועבר ועוד. למתקדמים ניתן להעמיק במרחבי הנוף ואתרי הטבע וכן בשכונות השונות וייחודן.
- הקרנת הסרטון פעם נוספת
- נבקש מהלומדים לרשום רובד נוסף המתמקד בחוויה, במסר המשתקף מעבודת הקולאז'.

- נשאל: מהי תחושתכם מהצפייה בו, איזו ירושלים נשקפת ממנו?

❖ התנסות:

- נתלה את הכרזות עם דמויות התערוכה סביב הכיתה
- נבקש מהלומדים לבחון את כולן ולבסוף לבחור את הדמות המסקרנת ביותר עבורם ולהיעמד לצידה.
- גיבוש קבוצה סביב כל דמות
- נבקש מהלומדים לענות על מספר שאלות תחילה כעבודה אישית ואח"כ כשיח קבוצתי. השאלות מתייחסות לתערוכה בכללותה ולדמות הנבחרת על ידם. דך עבודה – נספח ב'.
- לאחר השיח הקבוצתי נעבור ליצירה. הלומדים יקבלו חומרי יצירה ויצרו פסיפס משותף אשר יבטא את השיח הקבוצתי (תמונות אישיות אותם הביאו, ירושלים בעיתונים, דבק, מספרים ודף משותף גדול). מומלץ לעבור בין הקבוצות ולסייע בטכניקות האומנותיות ליצירת הקולאז' (אפשרויות של חיתוך, תחימה, קווים מנחים).

❖ הערכה:

- כל קבוצה תציג את יצירתה תוך הסבר הרעיון העומד בבסיסה.
- נשאל את הכיתה כולה לכלל היצירות כדוגמת: אילו מגזרים/קבוצות ירושלמים יוצגו בעבודות הלומדים? אילו לא? מהי הסיבה לכך?; השוואה לתערוכת 'אנחנו כאן' – מה דומה? מה שונה?

❖ סיכום:

- נסקור בקצרה את השיעור, נסיק עם הלומדים מסקנות והשלכות לעתיד בעקבות הלימוד וההתנסות. דגשים מוצעים: ירושלים הינה עיר רווית פסיפס תרבותי, אנושי, דתי לאורך אלפי שנות היסטוריה. נושאים אפשריים להרחבה: מרחבי החיים הנפרדים של האוכלוסיות השונות ונקודות המפגש ביניהן; אתגר הקצאת משאבים (תקציבים, תשתיות פיזיות ועוד) בין רוב למיעוט לסוגיו ואחריות תושבי העיר האחד לשני; בחינת מושגי סובלנות ופלורליזם במציאות החיים בעיר.

❖ יצירת תוצר בבית:

- כל לומד יצור קולאז' ירושלמי אישי המבטא מורכבות מחד ותקווה מאידך.
- הקולאז' יצור מפגש של אדם ואדמה, איש ומקום. בקולאז' האישי ישלבו הלומדים את עצמם ומשפחתם היצירה יכולה להעשות כקולאז' דיגיטלי בתוכנת מחשב כדוגמת [פיסקה](#) , Picture Collage Maker, [Photo Collage](#) או קולאז' מסורתי כפי שנעשה בכיתה.
- את התוצרים ניתן להציג במסגרות שונות ולקיים פעילות רחבה יותר סביבה, של תלמידי כמו גם משפחות והורים.

- **אוכלוסיית ירושלים** - ירושלים היא הגדולה בערי ישראל ובסוף שנת 2014 מנתה אוכלוסייתה 800,849 תושבים, כמעט כפול מאוכלוסייתה של העיר תל אביב, העיר השנייה בגודלה בישראל (426,100 תושבים). חיפה, העיר השלישית בגודלה מנתה 100,277 תושבים. ירושלים היא עיר מעורבת והתגוררו בה בשנת 2014 700,520 יהודים ו-315,900 ערבים (96% מוסלמים ו-4% נוצרים).
- אופי הזהות הדתית יהודית של האוכלוסייה - מהסקר החברתי שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בקרב בני 20 ומעלה עולה כי בשנים 2012-2014 19% מהיהודים בירושלים הגדירו עצמם חילונים, 26% מסורתיים (מסורתי-דתי ומסורתי לא כל כך דתי), 21% דתיים ו-34% חרדים¹.
- **גשר המיתרים** - גשר הכניסה המערבית לעיר, המיועד להולכי רגל והרכבת הקלה. תוכנן ע"י האדריכל והמהנדס הספרדי סנטיאגו קלטרווה כדי שייצור את אחד מעיצובי האיקוניים והאולטרה מודרניסטיים בבירה. הגשר התלוי מורכב מתורן זוויתי המתנשא לגובה של כ-120 מטרים ומסדרה של כבלים המחזיקים את החלק המרכזי של הגשר. מתנגדים רבים כמו לגשר זה, וביניהם רה"ע הנוכחי, למרות זאת הושק הגשר ב-2008, ועלותו הייתה פי שלוש מהעלות המיועדת (כ-250 מיליון שקל, לעומת 80 מיליון).
- **הרכבת הקלה** - הרכבת החשמלית הראשונה בישראל, נחנכה באוגוסט 2011, בציר התנועה המרכזי של ירושלים, 'הקו האדום'. היקף הנוסעים הממוצע ברכבת מדי יום כ-150,000 איש². 'הקו האדום' עובר בשכונות רבות ומגוונות בעיר ובהן בית הכרם, יפה נוף, מרכז העיר, בית חנינא, שועפט ופסגת זאב. מכאן נוסעי הרכבת חושפים את הפסיפס של העיר ומאפשרים נקודות מבט חדשות.
- **שוק מחנה יהודה** – באתר השוק³ מתפרס מגוון השוק על טעמיו, עדותיו ואופיו המשתנה. השוק התגבש בסוף התקופה העותמנית, המאה 19 והתבסס בשלטון המנדט הבריטי בו גם הוקמו תשתיות פיזיות שבו. עיקרו היה למסחר מזון וביגוד. בשלושים השנים האחרונות השוק עבר מהפכה תשתיתית ובצד הממכר הוותיק נוספו מסעדות, ברים ומרכזי בילוי רבים. המתח בין שמירה על השוק המסורתי לבין התחדשותו למרכז חיי בילוי ולילה נוכח וקיים.
- **בתי תפילה בעיר** – לאורך ההיסטוריה שלטו בירושלים שליטים/מדינות בעלי ציביון דתי מובחן אשר הרבו להקים בתקופתם בתי תפילה ומוסדות דת. חלקם נחרבו בלחימה והחלפת השלטון אולם כיום ירושלים שופעת מאות בתי תפילה לסוגיהם. מאות כנסיות, בתי כנסת ומסגדים מזרמים שונים ותקופות שונות. בתי תפילה אלה מייחדים את העיר ומעלים את מורכבות החיים היום יומית. דוגמה בולטת היא הכותל המערבי וכיפת הסלע ובתוכם מסגד אל אקציה. המסורת היהודית מייחסת את המיקום לבית המקדש, וכל פעולה/תפילה לבניין מחודש הינה סוגייה פוליטית דתית עולמית. גם בכותל המערבי קיימת מחלוקת קשה סביב תפילת נשים ותפילה מעורבת. ארגון נשות הכותל ואחרים פועלים כדי לשנות את הסטטוס קוו שנקבע אחרי מלחמת ששת הימים⁴.

¹ דו"ח 2016 – מכון ירושלים לחקר מדיניות

² אתר משרד התחבורה

³ האתר הרשמי של שוק מחנה יהודה

⁴ מאמר פמיניזם בהיכל: נשות הכותל ומאבקן בסטטוס-קוו; מאמר סטטוס קוו בתהליכי שינוי: מאבקי שליטה בהר הבית

נספח ב' - דף עבודה אישי וקבוצתי | תערוכת 'אנחנו כאן'

ענו על שאלות אלו תחילה בעבודה אישית ולאחר מכן פתחו דיון בקבוצה. איספו את התובנות המשותפות בכתב כדי להציגן בסיום לכלל הכיתה.

שאלות על התערוכה בכללותה <

- אילו אוכלוסיות מיוצגות בתערוכה?
- עד כמה הן מייצגות את חלקן בעיר? (איפיונים שונים – אחוז באוכלוסייה, דת, מגזר, מגדר, גיל ועוד)
- אילו חלקי חברה לא מיוצגים? למה לדעתכם?

שאלות על הדמות הנבחרת על ידכם <

- מה מסמלת עבורכם הדמות?
- אילו מקומות שזורים בה בעבודת הקולאז'?
- מדוע נעשה לדעתכם חיבור זה?
- מהי תגובתכם לדמות הזו? (הזהות, ריחוק, כעס, כאב, תקווה...)
- אם אתם הייתם מעצבים את הכרזה - מהו המסר שהייתם בוחרים להעביר?